

Posudek bakalářské práce Aleny Oharkové „Zpravodajství českých televizí jako komunikační projevy“

Alena Oharková si pro svou bakalářskou práci vybrala zajímavé téma, kterému je v rámci mediálních studií v zahraničí věnována značná pozornost, především v souvislosti s boomem tzv. infotainmentu. Celkově je evidentní, že nad ní autorka strávila hodně času a oceňuji dobrou úroveň psaného projevu. Je zde evidentní potenciál napsat kvalitní práci a autorka nabízí zajímavou a přínosnou analýzu televizního zpravodajství na ČT1 a na TV Nova. Nicméně práce celkově trpí celou řadou formálních i koncepčních problémů, které podstatně snižují její úroveň.

Zcela zásadní problém je, že v práci není odkázána celá řada přejatých teoretických konceptů a diskusí. Autorka uvádí řadu definic, které evidentně přebírá, ale neodkazuje (např. str. 6 definice komunikace, str. 17 definice masové komunikace (je dokonce prezentovaná v uvozovkách!), str. 19 definice jazykového stylu, str. 28 definice mluvního tempa atd.). Podobně diskutuje celou řadu teoretických konceptů, jež jsou patrně převzaty (např. diskuze verbální a neverbální komunikace str. 10-11, charakteristika různých druhů televizních zpráv na str. 15, výčet objektivních slohotvorných činitelů a základních funkčních stylů na str. 19-20, diskuse kompozice mluvených zpráv, jejich větné stavby či seriálového efektu na str. 21, diskuse mluvené podoby televizních zpráv (str. 27), neverbálních komunikačních prostředků (str. 41) a tak dále). Dále není jasné odkud jsou převzaty některé tabulky (např. 1, 2, 3).

Správné a úplné odkazování na literaturu je základním požadavkem na jakýkoliv akademický text, tedy i na bakalářskou práci. V tomto případě to však vypadá, že autorka možná neumí odkazovat. V této podobě tedy práce nesplňuje požadavky kladené na bakalářskou práci a měla by být přepracována. Při přepracování mohou být odstraněny i další nedostatky, které bych rád zmínil. Především, že zdaleka nebudu diskutovat všechny problémy, ale zaměřím se na ty nejpodstatnější. Než však přejdu k diskusi koncepcí práce a teoretických východisek, rád bych přičinil několik poznámek ohledně formální stránky věci.

Finální verze práce by si v první řadě zasloužila pozornější kontrolní čtení a korekci případných nedostatků (např. str. 6 „hlavních zpravodajské relace“, str. 7 „zahrnuje velice široký seznam lidských činností, jež mají společné to, že jejím smyslem je sdělování skutečností mezi dvěma a více účastníky komunikace“, str. 14 „se do popředí se tlačí“, „...je to televizní určeno očím a uším diváka, tedy [chybí sloveso] audiovizuální“, str. 20 „Funkcí publicistického stylu je přesvědčovat a získávat adresáta..., např. příležitostných automatizací...“, str. 28 „proti[s]myslnou“).

Další oblast problémů by se dala shrnout pod hlavičku „členění“. Jde jednak o členění kapitol, kde bych asi preferoval tradiční členění: úvod, teoretická část, empirická

část, závěr, přílohy. Autorka dělí teoretický základ práce mezi všechny tři hlavní kapitoly, přičemž empirickou část práce prezentuje především v kapitole 3. Jazyk televizního zpravodajství. Tím se smazává rozdíl mezi teoretickou částí a empirickou částí, kterou však práce obsahuje.

Délka jednotlivých podkapitol se liší, ale myslím, že podkapitola by neměla čítat pouhých sedm řádek (1.2.2 Ohled na charakter publika). Podobně by se asi odstavce neměly skládat pouze z jedné věty (např. str. 5, 6, 12, 13 atd.). Nesystematická je také prezentace některých obrázků, kdy autorka uvádí kontrast přednášení „veselé“ a vážné zprávy u jednotlivých moderátorů/ek TV Nova v horizontální rovině (str. 45), ale na str. 48 v případě ČT1 i ve vertikální rovině. Obecně je dobré obrázky prezentovat konzistentně.

V textu autorka také vesměs neodkazuje na prezentované tabulky (č. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8 a 9). Na tabulku č. 5 je sice odkázáno, ale samotná tabulka by měla následovat na další stránce po odkazu a ne až o čtyři stránky dál. Autorka si navíc nedala moc práce s jejím vysvětlením, což platí i pro tabulky č. 7, 8 a 9. V podstatě lze říci, že interpretaci tabulek ponechává zcela na čtenáři/ce. Podrobně nevysvětluje ani příklady mluvy moderátorů/ek a reportérů/ek na str. 29-32. (Poznámka k fonetickému přepisu zpráv na str. 28 by asi měla být pod čarou a ne v textu.)

Přejdu-li k diskusi teoretických východisek, vidím velký problém v definování základních konceptů, se kterými autorka pracuje, a obecně v systematickém uchopení problematiky. Tak například na str. 7 píše, že „Komunikací v nejširším smyslu slova jsou míněny veškeré procesy, jejichž smyslem je přenos informací,“ a má za to, že tato definice je širší než další nabízená definice, která komunikaci pojímá jako „proces dorozumívání a zprostředkování významů mezi živými bytostmi.“ Není však patrné, že by si autorka uvědomovala, že první definice prezentuje tzv. přenosový (transmission) model komunikace (McQuail). Neví zřejmě ani, že druhá definice odkazuje na zcela jiný model komunikace (rituální) a že může být chápána jako širší než první, protože zahrnuje aspekt významotvornosti. S podobnou definicí pracuje například John B. Thompson, kterého autorka cituje na jiném místě (jakýkoliv typ interakce mezi lidmi, který zahrnuje sdílení či šíření významů). Zásadní rozdíl však není v šíři definice, ale v konceptualizaci komunikace.

Na stejné straně (str. 7) autorka postuluje, že mezilidská komunikace „zahrnuje velice široký seznam lidských činností, jež mají společné to, že jej[ich] smyslem je sdělování skutečností mezi dvěma a více účastníky komunikace,“ což je v rozporu s druhou uvedenou definicí komunikace jako procesu „dorozumívání a zprostředkování významů mezi živými bytostmi.“ Pokud začneme mluvit o skutečnostech (či o informacích!), vytrácí se významotvorný aspekt komunikace, nemluvě o tom, že není jasné, co si pod „skutečnostmi“ představit. Autorka tyto rozpory netematizuje.

Stále ještě na str. 7 nerozumím tomu, jaký je rozdíl mezi sdělováním, směnou a distribucí informací a jejich sdílením v sociálním prostoru? Také si myslím, že nelze postulovat, že „Komunikace je chápána jako součást interakce...“ a zároveň je v tabulce na další straně (tabulka č. 1) v řadě aspektů vymezit proti sobě (interakce = působení přímé, komunikace = působení nepřímé, zprostředkované médii)? Podobně nerozumím, v jakém smyslu je „Komunikace v přirozeném jazyce nejdokonalejší a užívá se jí nejvíce“ (str. 8)? Co to znamená nejdokonalejší? Podle jakých kritérií tak autorka soudí? Co je to přirozený jazyk? (Vzhledem k tomu, že je komunikaci věnována celá kapitola, považuji také za zvláštní, že si autorka definici mediace schovala až do závěru?)

Za problematickou považuji i kategorizaci na str. 9, která vychází z toho, jakým prostředkem je komunikace provozována, protože zahrnuje kategorie, které se překrývají? Běžné je hovořit o komunikaci verbální, neverbální a o jejich případných kombinacích.

Podobně na str. 11 chybí v kapitole Typologie mezilidské komunikace mediální komunikace, kterou autorka rozlišuje v následující podkapitole. Navíc nevím, jaký rozdíl dělá autorka mezi mediální komunikací a masovou komunikací? Z textu se zdá, že je považuje za synonyma na rozdíl například od citovaného Johna B. Thompsona.

Není mi také jasné, co si představit pod cílem profesionálních komunikátorů „sdělovat informace rychle, na velkou vzdálenost a permanentně...“, což má být podstata procesu mediální komunikace a podle definice na str. 17 i masové komunikace? Dovedeno do logického konce, například požadavek na rychlost sdělování informací by asi vyloučil z mediální komunikace film či romány? Požadavku na permanenci by pak nedostalo mnohem širší spektrum mediálních produktů.

Na str. 15 dělá autorka rozdíl mezi veřejnoprávním a komerčním televizním vysíláním a tvrdí, že komerční zaměřuje svůj zájem „na prodej vysílacího času pro pobavení určité cílové skupiny posluchačů.“ I komerční televize ale mohou mít stejné cíle jako veřejnoprávní (např. „poskytovat objektivní, ověřené, všestranné a vyvážené informace pro svobodné vytváření názorů...“) a naopak. Taktomu historicky bylo například ve Velké Británii, kde byla první komerční televize ITV podle některých pozorovatelů v prvních letech po spuštění veřejnoprávnější než BBC. Vše záleží na nastavení televizního systému ze strany regulátora a proto nelze takto zjednodušovat. Podobně autorka kontrastuje i zpravodajství veřejnoprávních a komerčních televizí na str. 16.

A tak by se dalo pokračovat, ale myslím, že příkladů je dost, aby bylo zřejmé, že problémem je nedostatečná orientace v teoriích komunikace i v teoriích médií. Kapitola 3., která zahrnuje analýzu empirického materiálu, naznačuje, že se podstatně lépe orientuje v lingvistice, ale zde opět není jasné, kde se inspirovala například pokud jde o analýzu textové výstavby zpráv, mluvené podoby zpráv či komunikačně-pragmatické

roviny zpráv. Chybí totiž opět odkazy na relevantní literaturu. Nebo jde o autorčinu vlastní metodologii?

Jen na okraj bych zmínil, že jedním z problémů je i nekritické přejímání názorů „expertů/ek“. Na str. 16 je například přejet názor Osvaldové a Halady, kteří „moderátory považují za správce, vládce a krotitele pořadů...Jejich činnost je tvůrčí a spojuje další novinářské profese jako redaktorskou, hlasatelskou, reportérskou, ale i komentátorskou, částečně rovněž režisérskou a dramaturgickou.“ To je možná pravda o moderátorech v USA, ale je sporné, zda lze takto hovořit o moderátorech českých televizí, zvláště ČT. Ti především čtou předem připravené texty. Je také sporné tvrdit, že „Moderátoři udávají tón, směr a ráz pořadu,“ protože ten je dán v první řadě samotným formátem zpravodajské relace. Mnohem významnější vliv navíc asi mají ti, kdo rozhodují o výběru a řazení zpráv, což nemusí být nutně moderátoři.

Celkově práce nesplňuje požadavky kladené na bakalářskou práci a navrhuji ji přepracovat.

Ing. Petr Pavlík, Ph.D.
oponent

4.3.2007